

AZ ÖNKÉNTES HADSEREG EGY ÉVES MŰKÖDÉSÉNEK TAPASZTALATAIRÓL, A NATO-KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSÉRŐL

A Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja Alapítvány 2005. november 19-én konferenciát rendezett a Stefánia Palotában „A honvédelmi politika aktuális kérdései” címmel. A rendezvényen előadást tartott Juhász Ferenc honvédelmi miniszter az önkéntes hadsereg egy éves működésének tapasztalatairól, a NATO-kötelezettségek teljesítéséről:

Először is, szigorúan meg kell különböztetni az „önkéntes” és a „professzionális” haderő fogalmát. Sajnos, a köznapi gyakorlatban sokan összekeverik ezeket a fogalmakat. Az előbbi esetben arról van szó, hogy a Magyar Honvédségnél szolgálatot teljesítő katonák önként vállalják a szolgálatot, akár szerződéses, akár hivatásos állományúként. A professzionális haderő minőségét alapvetően az határozza meg, hogy a személyi állomány a technikai eszközök kezelését és alkalmazását, továbbá a harceljárásokat és minden, a feladatrendszerükhöz tartozó tevékenységet a lehető legtökéletesebben elsajátította és a gyakorlatban is képes ezeket az ismereteket alkalmazni. Fontos, hogy az önkéntes haderő szükséges feltétele a színvonalnak, hiszen a sorállománnyal rendelkező csapatoknál a sorszolgálat behatárolt időtartama nem teszi lehetővé a szükséges ismeretek maradéktalan, kiváló szintű elsajátítását.

Másodszor: az Észak-atlanti Szövetséghez való tarozásunk alapvetően azt jelenti, hogy belépésünk óta minden, a NATO-ban hozott döntésnek – a konszenzus elve alapján – részesei vagyunk, a mi egyetértésünk nélkül azokat meghozni nem lehet. Ebből következően, amikor arról beszélünk, hogy a NATO így, vagy úgy döntött, a Szövetség ilyen, vagy olyan követelményt támasztott, akkor ez valójában azt jelenti, hogy mi, a Magyar Köztársaság döntött, vagy támasztott követelményt.

Magyarország 2004. november 3-án szakított egy 136 éves tradícióval: békeidőben megszüntette a sorkatonaság intézményét és áttért az önkéntes, hivatásos és szerződéses katonákból álló haderőre.

A Magyar Köztársaság Kormánya úgy ítélte meg, hogy egyrészt az Alkotmány 40./A §-ában meghatározott „a haza katonai védelme és a nemzetközi szerződésből eredő”, továbbá a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló törvény 70. §-ában foglalt feladatok – kiemelten „a Magyar Köztársaság külső támadással szembeni fegyveres védelme, és a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő egyéb katonai kötelezettségek teljesítése” - a XXI. század

követelményei és körülményei között már nem oldhatók meg kellő színvonalon a rövid ideig sorkatonai szolgálatot teljesítő állománnyal.

Ezen kívül az önkéntes haderő bevezetése mellett szólt, hogy a lakosság több mint 78%-a értett egyet ezzel. A változtatás társadalmi hasznosságát és célszerűségét alátámasztja, hogy a katonai szolgálatot csak kényszerből teljesítőkhez képest a szolgálatot önként vállalók magasabb teljesítményt képesek nyújtani, ugyanakkor a szolgálat teljesítéséből kimaradók hatékonyabban vehetnek részt az ország társadalmi, gazdasági, kulturális életében és eredményesebben járulhatnak hozzá az ország lakosságának boldogulásához.

Az önkéntes haderőre történő áttérés reagálás korunk biztonsági kihívásaira, hiszen lényegében strukturális változást, új típusú katonai képzést és kiképzést, döntően nemzetközi keretek közötti feladat végrehajtást és így egy új katonai kultúra meghonosítását jelenti.

Az önkéntes haderőre történő áttérés zökkenőmentesen lezajlott, a feladatot azonban nehezítette, hogy az áttéréssel párhuzamosan folyt a honvédség szervezeti átalakítása is. Az önkéntes haderőre történő áttérés 2006-ra volt tervezve, de kormányzati döntés eredményeképpen az utolsó sorkatona már 2004. november 3-án leszerelt.

Részben az áttérés előtt, részben azzal párhuzamosan meg kellett teremteni az önkéntes haderő jogszabályi háttérét. A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 2005. január 1-jén lépett hatályba, folyamatban van a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény, valamint a végrehajtására kiadott miniszteri rendeletek módosítása.

A nyugdíjkorhatár közelében lévők, a szolgálati nyugállományra jogosultak nagyarányú kiválásával jelentősen átalakult a korfa, fiatalodott a honvédség, ami azt is jelenti, hogy az esetleges további leépítések már érzékenyebben fogják érinteni az állományt. 2009-ig tovább kell csökkenteni a HM és MH létszámát mintegy 1.100 tiszttel, 1.900 tiszthelyettessel, 1.200 polgárral, összesen kb. 4.200 fővel. Az önkéntes haderőre történő áttérés, az átszervezések, valamint a költségvetési megvonások miatti létszámleépítések hatására megnöttek a rekonverzióval kapcsolatos feladatok.

A tiszti állomány jelentősen megfiatalodott: a 45 év alattiak száma kb. 5000 fő. A tiszthelyettesi állomány korfája is jelentősen

átalakult, a 35 év alattiak létszáma több mint 6000 fő, 45 év fölött mindösszesen 700 fő teljesít szolgálatot.

Az áttérés következtében megváltozott az alakulatok működési folyamata, a felkészítés rendszere, struktúrája, ebből következően az egyes állománykategóriák szerepe, funkciója. A legénységi állomány teljes egészében szerződéses lett, feladatrendszere módosult, tekintettel arra, hogy a békeműködéshez szükséges biztosító-kiszolgáló funkciók egy részét civil munkavállalók vagy külső szolgáltatók végzik, így teljes egészében a szakfeladatok végzésére koncentrálhatnak.

A törvényi változások erősítik a szerződéses állomány szerepét, biztosítva a tervezhető előmenetelt és a szükséges szakmai ismeretek megszerzését. A törvényi módosítás szerint szerződéses jogviszonyból hivatásos szolgálati viszonyt csak zászlósi rendfokozattal lehet létesíteni.

A toborzás feladatait a fentiek miatt át kell dolgozni, mivel már nem a tömeges toborzás a cél, hanem a meglévő állomány megtartása, a feladatokhoz kapcsolódó minőségi toborzás folytatása. A legénységi állomány biztosítása a munkaerő-piaci toborzás útján történik. A minőségi tiszthelyettes utánpótlást döntően a szerződéses állományból tervezzük biztosítani, ezért kell sokkal nagyobb hangsúlyt fektetni a megfelelő állomány kiválasztására: az általános emberi, erkölcsi és magasabb szintű iskolai végzettségi szempontoknak történő megfelelésnek. Az átalakult tartalékképzési rendszer fontos eleme az önkéntes tartalékos rendszer, melynek törvényi és jogszabályi hátterét a Honvédelmi Törvény, valamint részleteit a Jogállási Törvény módosítása biztosítja, azonban gyakorlati működtetése érdekében még jelentős erőfeszítéseket kell tennünk.

Az állományszerkezet változása miatt új, minőségileg más igények fogalmazódtak meg az ellátási, rekreációs rendszerrel szemben, amelynek át-, illetve kialakítása a következő időszak feladata.

Megkezdődött az új családtámogatási rendszer kialakítása a növekvő külszolgálati és missziós feladatok támogatása érdekében. Erőteljes racionalizálásra került sor az üdültetés vonatkozásában. Vizsgáljuk a CAFETERIA rendszer bevezethetőségét – legkorábban 2007-től –, amely minden állománycsoport számára megfelelőbb, átláthatóbb és igazságosabb támogatást tenne lehetővé.

A katonai alakulattal nem, de jelentős számú honvédségi nyugdíjassal rendelkező volt helyőrségekben a helyőrségi klubokat átadtuk, illetve átadjuk az önkormányzatoknak, de az igényjogosultak ellátását kétoldalú szerződésekkel hosszútávon biztosítjuk, pályázatokon keresztül támogatjuk a katona-közösségek folyamatos működését, fennmaradását.

Kiemelt feladat a felsőfokú tisztképzés NATO-elvek, a Felsőoktatási

Törvény, valamint az Európai Felsőoktatási Térség - bolognai folyamat - követelményeinek megfelelő átalakítása, fejlesztése. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem a hazai egyetemek közül az elsők között kezdi meg 2006-ban az új lineáris képzési rend szerinti Bsc. (Bacheleor of Science) oktatást.

Az átalakuló tiszti- és tiszthelyettesi feladatrendszerben felülvizsgáltuk a képzési igényeket, a valós szükségleteket és pontosítottuk az intézményekbe történő felvétel és végzettség követelményeit. Napjainkban alapkövetelmény az idegen nyelven történő kommunikáció, ezért kiemelt figyelmet fordítva a szükséges nyelvtudás megszerzésére, új nyelvképzési koncepciót dolgoztunk ki, amelynek eredményeként 2010-re biztosítani tudjuk ez irányú NATO-vállalásunkat. A külföldön végrehajtott képzések elősegítik a professzionális gondolkodás kialakulását. 2005-ben különböző NATO- és más tanfolyamokon (IMET) - amelyeken a képzés zömmel angol nyelven folyik - mintegy 600 fő vett részt. Ezek a katonák megismerték - és a gyakorlatban is alkalmazták - a NATO műveleti elveket.

Az önkéntes haderő megteremtése középpontba helyezte a Magyar Honvédség képzési és kiképzési rendszerének átalakítását is, amely elsősorban a tiszthelyettesi képzés újragondolását eredményezte - felvetve az iskolai és munkaköri követelmények felülvizsgálatát is. A fentiekből következik a képzés és a kiképzés szervezeti kereteinek korszerűsítése is, amely magában foglalta a kiképző központ és a tiszthelyettes szakképző iskola egy központba (Szentendre) történő koncentrálását, valamint a képzés és kiképzés tartalmi korszerűsítését, gyakorlathoz való közelítését.

Az önkéntes haderőre való áttérés a humán erőforrás gazdálkodás, tervezés és fejlesztés rendszerének átgondolását, ehhez kapcsolódó hangsúlyi kiigazításokat, szervezeti keretek pontosítását igényli. A foglalkoztatáspolitikai fókuszában az erőforrás-közponúság, a költséghatékonyság áll, melynek alapja az optimális ideig történő alkalmazás. A humán erőforrás tervezésének és fejlesztésének a tárca védelmi tervezési rendszerének szerves részévé kell válnia. A haderő-fejlesztési programok költségvetési, fejlesztési tervezése megköveteli a humán erőforrás biztosításának költség alapú tervezését is.

A NATO-ban nélkülünk - vagyis hozzájárulásunk nélkül - döntés nem születik. Igaz ez a követelmények meghatározására is. Csatlakozásunk egyik előfeltétele volt, hogy az addig kidolgozott és érvényes normákat elfogadjuk. Az új követelmények bizottsági kidolgozásában - képviselőinken keresztül - részt vettünk.

A szövetségi követelmények teljesülését alapvetően három, egymással szorosan összefüggő területen - a katonai integráció szintjén, a műveletekben való részvételünkön és a haderő fejlesztésén - mérjük.

A katonai integráció egy hosszan tartó folyamat, első fázisa a NOBLE JOURNEY '05 gyakorlattal zárult le. Ennek értékelése azt mutatja, hogy a Magyar Honvédség katonái megállják a helyüket a nemzetközi műveletek tervezése és végrehajtása során, képesek együttműködni a szövetségesekkel, illetve parancsnoki és vezetési rendszere, eljárásai kompatibilisek.

A sikeres végrehajtáshoz hozzájárultak a szövetségi, illetve más (ENSZ, EU, EBESZ, koalíciós) műveletekben való részvétel során szerzett tapasztalatok. A Szövetségben az arányos teherviselés mérésére kialakítottuk az erők alkalmazhatósági mutatóit, melyeknek egyik eleme a haderők ténylegesen felhasználható, bevethető részét mutatja, a másik az aktuálisan alkalmazott erők arányát. A kitűzött cél, hogy minden nemzet szárazföldi haderejének legalább 40%-át legyen képes műveletben alkalmazni, illetve alkalmazható erőinek 1/5-öd részét, azaz 8%-ot folyamatosan tartson műveletben.

Az alkalmazható erő azokat az egységeket foglalhatja magában, amelyek a szervezeti struktúra, a kiképzés, a felszereltség és a működőképesség szempontjából a magyar határokon túli műveletekben is bevethető. 2004-ben a 40 %-os mutatóval szemben Magyarország szárazföldi csapatainak 12,37 % volt „alkalmazható” kategóriába sorolható. A haderő folyamatos fejlesztése során terveink szerint 2010-re megközelítjük a kitűzött célt (34,91 %-kal), 2014-re pedig a szárazföldi erők 52,71 %-a lesz alkalmazható.

A fentiek ellenére a 2004-ben műveletben tartott erőink a szárazföldi erők 7,65 %-át érték el. Ez az arányszám nemcsak a külföldön tartózkodó, de a hazai területen készenlétben lévő egységeket (NRF) is beszámítja. Ez a mutató 2014-ig 17,61 %-ra is emelkedhet, ami egyrészt az összlétszám csökkenésének és az alkalmazni tervezett erők növekedésének köszönhető. A műveletben tartott erőink létszáma már most megközelíti a kitűzött 8 %-os célt (az eddigi adatok alapján 9 nemzetet megelőzve), ami pozitívan hat hazánk szövetségi megítélésére.

A szövetségesekkel folytatott tárgyalások során kivétel nélkül elismerik a Magyar Köztársaság békefenntartó műveletekben való nagyarányú részvételét, külön megemlítve a Balkánon, Afganisztánban és Irakban betöltött stabilizáló szerepünket. Kiemelkedőnek tartják, hogy a jelenleg is magas (2004-ben átlagosan mintegy 1000 fő) külföldi műveletekben történő részvétel szintjét fenntartani, illetve középtávon növelni tervezzük 1200 (2011-től), majd 1600 főre (2015-től).

A haderő fejlesztése területén számos előrelépés történt, azonban még messze vagyunk attól, hogy kijelentsük: elértük a szövetségi átlagot.

Magyarország 1999 óta – a tagság kezdetétől – vesz részt a teljes NATO védelmi (haderő) tervezési eljárásban. Azonban már a meghívási periódusban, 1977-től kezdődően kaptunk a zökkenőmentesebb csatlakozást elősegítendő, „megkülönböztető címkével ellátott” haderő-fejlesztési célokat és hozzájárulási követelményeket.

Magyarország szinte a kezdetektől rendszeresen „alulteljesített”, azonban nemcsak a NATO-követelményekhez, -elvárásokhoz képest, de elég gyakran saját vállalásaihoz képest is. Ez kezdetben annak volt betudható, hogy egyrészt nemzeti védelmi tervezési rendszer hiányában nem voltunk képesek egy adott fejlesztési cél összes következményét (főleg a forrásigényt) kellő pontossággal felmérni, így reális alapok nélküli vállalásokat is tettünk. Másrészt a csatlakozási időszakban a NATO oldaláról sem kaptuk meg a követelmények reális elbírálásához és elfogadásához szükséges minden információt, mivel a minősített információk hazai védelme kialakítás alatt állt, illetve egyes információk csak a tagországok számára voltak hozzáférhetők.

Így például volt dandárunk, de csak később derült ki, hogy az akkori formájában a NATO részére haszontalan, mert közös műveletekben nem lehet bevetni. Nem voltak meg a feltételei az együttműködésnek, és itt lehet sorolni a tételeket a feltöltöttség problémájától, a törvényi követelmények adta korlátokon át (sorállományt nem lehetett külföldön bevetni), a nyelvi és kommunikációs (híradás) hiányosságokig, az eltérő kiképzési, alkalmazási követelményekig, elvekig stb. Olyan is nem egyszer előfordult, hogy a tervezéshez használt, prognosztizált feltételek (erőforrások) a végrehajtás időszakára megváltoztak.

A reális vállalások megtételéhez és végrehajtásához egyrészt az összes szükséges információ rendelkezésre állása, másrészt megfelelő tervezési rendszer megléte, továbbá – és ez a fontosabb – az erőforrás-prognózisok, erőforrás-biztosítás megbízhatósága, időtállósága szükséges. Az évek során a tapasztalatok gyűjtésével, a szükséges rendszerfejlesztések elvégzésével az első két feltételt megteremtettük, és azon vagyunk, hogy a harmadikat illetően is előre lehessen lépni. Csak egy adalék az előbbiekhez: Németországnak, – amely nem azonos kondíciókkal vált NATO-tagországgá – 10 év kellett az alapvető interoperabilitási követelmények teljesítéséhez.

A vázolt problémák ellenére pozitív változások is történtek.

A szárazföldi haderő felépítése jelentősen megváltozott: megszűntek a hosszabb készenléti idejű, csak mozgósítás esetén élő katonai szervezetek. Ezzel együtt jelentősen emelkedett a kiképzettség és a feltöltöttség szintje. A szárazföldi csapatok az elmúlt évben is számos nemzetközi gyakorlaton vettek részt, melyek elsősorban az együttműködési képesség fejlesztését szolgálták. A kijelölt alakulatok felkészítése a szövetségi

követelményeknek megfelelően történik. Külön kiemelésre érdemes a NATO Reagáló Erőhöz való hozzájárulásunk, mely elősegíti képességeink kialakítását és fejlesztését.

Teljes mértékben csatlakoztunk a NATO közös védelmi rendszeréhez, melyet a közelmúltban lefolytatott műveleti ellenőrzés eredménye is igazolt. A tavalyi évben megtörtént a légierő új típusú ellenség-barát felismerő rendszerrel történő ellátása, az automatizált légi vezetéshez szükséges eszközök rendszerbe állítása. Folyamatban van a kecskeméti és a pápai repülőterek, valamint a veszprémi légi vezetési központ infrastrukturális fejlesztése, híradó és informatikai hálózatának kiépítése.

Úgy gondolom, hogy a haderő fejlesztése túlmutat a honvédelmi tárca keretein, hiszen nemzeti ügy. Csak egy struktúrájában, kiképzettségében és felszerelésében is korszerű, szövetségeseinkkel együttműködni képes, megfelelően képzett és kiképzett, a társadalom által megbecsült személyi állománnyal rendelkező haderő képes a kor kihívásainak és a politika által megfogalmazott elvárásoknak megfelelni.

Tevékenységünk egy ilyen haderő megteremtésére irányul. Ehhez nagyon komoly politikai és költségvetési támogatás, valamint társadalmi elismerés szükséges. Ez magába foglalja azt az ipari háttérrel és azokat az üzleti vállalkozásokat is, akik megbízható partnerként részt vállalnak a haderő képességek megteremtésében, fenntartásában és fejlesztésében. Ugyancsak magába foglalja azokat a családokat, akik fiaikat és lányukat szerződéses vagy hivatásos katonai pályára segítik